

Кузьмічов Володимир Сергійович –
доктор юридичних наук, професор,
проректор Київського національного
університету внутрішніх справ по роботі
з персоналом та з міжнародних зв'язків,
полковник міліції

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІДБОРУ КАНДИДАТІВ ДО ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ

Висвітлено актуальні питання щодо відбору кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів МВС України, надано пропозиції стосовно покращення зазначеного напрямку діяльності в органах і підрозділах внутрішніх справ.

The actual questions about selection of the candidates for training to the higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are examined in this article and the proposals on improvement of the indicated direction of the activity in the Internal Affairs agencies are presented too.

В умовах соціально-економічного реформування суспільства питання підготовки людини до праці, продуктивної творчості набувають пріоритетного значення, вимагають кваліфікованої оцінки, наукового осмислення, прийняття конструктивних рішень щодо їх практичного втілення. Вибір професії є тим процесом, що викликає глибокий інтерес у широкої громадськості, постійно стає предметом обговорення в сім'ї між батьками та майбутніми абітурієнтами, вимагає конкретних практичних рішень.

Злочинність стала одним із визначальних чинників, що загрожує національній безпеці, а отже, вимагає рішучої протидії з боку держави. Ефективним шляхом розв'язання цієї проблеми є кадрове забезпечення боротьби зі злочинністю, здійснення цілеспрямованих заходів щодо поліпшення організаційно-кадрової та освітньо-виховної роботи, підготовки молоді до свідомого й самостійного вибору майбутньої професії працівника міліції [1, с. 4–5].

На вимоги суспільства, що постійно зростають, система правоохоронних органів повинна реагувати більш підготовленим кваліфікованим і працездатним кадровим складом, здатним діяти, використовуючи нові методи та прийоми, гнучко змінювати свої організаційні структури. Удосконалення процесу професійного відбору кадрів до органів внутрішніх справ, створення якісного резерву нового прийому шляхом залучення до службової діяльності кандидатів, найбільш здібних і підготовлених до виконання складних функціональних обов'язків, є одним із пріоритетних шляхів підвищення ефективності роботи міліції. Науково обґрунтована система професійного відбору, формування та розвитку кадрового апарату може стати могутньою перешкодою на шляху проникнення до лав органів внутрішніх справ випадкових людей, осіб, які за своїми якостями не здатні досконало оволодіти міліцейською спеціальністю, схильних до девіантної поведінки та професійної деформації. Водночас така система покликана оптимально розставити кадри по різних службах і підрозділах Міністерства внутрішніх справ України, здійснити раціональне призначення на посади, своєчасно діагностувати та прогнозувати професійні відхилення серед працівників органів внутрішніх справ [2, с. 5–6].

При комплектуванні органів і підрозділів Міністерства внутрішніх справ України важливе значення має правильний відбір кандидатів серед тих, хто бажає проходити службу в органах внутрішніх справ. Щоб не схибити, не зарахувати на службу випадкову людину, потрібно дбати про постійний резерв кадрів. Це надасть можливість ще до прийому на службу або навчання всебічно вивчити кандидата, виявити його недоліки й переваги, схильності, здібності.

За сучасних умов пріоритетним напрямом у комплектуванні органів внутрішніх справ новим поповненням є підготовка фахівців через систему навчальних закладів, що суттєво підвищує їх значення і відповідальність. Залучення кандидатів є одним з найголовніших завдань закладів освіти. Особливістю відомих освітніх закладів є те, що вступити до них можна лише за направленням кадрового підрозділу органів внутрішніх справ.

У зв'язку з реформуванням вищої освіти в Україні, вступна кампанія 2008 року має низку особливостей. Так, на виконання Указу Президента України "Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні" від 4 липня 2005 року № 1013, постанови Кабінету Міністрів України "Про невідкладні заходи щодо запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти" від 31 грудня 2005 року № 1312 та з метою підвищення якості загальної середньої освіти, забезпечення рівного доступу до вищої освіти і створення передумов для входження України в європейський освітній простір запроваджено зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів.

Зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників, з одного боку, є державною підсумковою атестацією, а з іншого – вступними іспитами до вищого навчального закладу. Для його реалізації створено Український центр оцінювання якості освіти та його дев'ять регіональних центрів. З поточного року зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників є обов'язковим і поширюється також на випускників попередніх років. До умов прийому до вищих навчальних закладів внесено відповідні новації, які передбачають проведення конкурсу та прийому на навчання за сертифікатами Українського центру оцінювання якості освіти. Вступники до відомчих вищих навчальних закладів поточного року мають надати сертифікати з української мови та літератури й основ правознавства. Окрім цього, ті, хто вступатиме на денну форму навчання, додатково складатимуть іспити з фізичної підготовки та проходилимуть співбесіду щодо готовності до навчання та служби в органах внутрішніх справ. Водночас не всі кадрові апарати на місцях ретельно добирають кандидатів на вступ. Зазначене питання неодноразово ставало предметом обговорення на нарадах за участю керівництва Міністерства внутрішніх справ України та його департаментів, зокрема освіти і науки, кадрового забезпечення, керівників кадрових апаратів ГУ-УМВС та УМВС на залізничному транспорті. За даними, наведеними у виступі заступника Міністра внутрішніх справ України М.Г. Вербенського, минулого року до іспитів не було допущено 144 абітурієнти, особові справи яких були направлені до вузів. Причина – недбале оформлення матеріалів вивчення кандидата. Такою ж недбалістю можна пояснити й випадки, коли людина в останній момент змінює своє рішення і відмовляється складати іспити. Усе це негативно позначається на підсумкових результатах вступної кампанії [3, с. 8].

У контексті заходів, спрямованих на проведення профорієнтаційної роботи, з метою підвищення престижності міліцейської професії, організації професійного відбору персоналу на службу до органів внутрішніх справ та навчання у вищих навчальних закладах системи Міністерства внутрішніх справ України, територіальні органи й підрозділи внутрішніх справ проводять заходи, спрямовані на формування, насамперед, привабливого уявлення у молоді про професію правоохоронця. Однак така діяльність ризикує перетворитися на неефективну, марнотратну й призвести до непередбачуваних наслідків, якщо вона не ґрунтуватиметься на наукових дослідженнях. Адже система професійної орієнтації молоді до служби в органах внутрішніх справ – це, насамперед, комплексна науково обґрунтована система форм, методів та способів впливу на особу, завданням якої є сприяння підвищенню ефективності правоохоронної діяльності через поліпшення якості кадрового забезпечення органів і підрозділів внутрішніх справ України шляхом надання консультативної допомоги громадянам в отриманні інформації про специфіку несення служби працівниками міліції та вимоги, що висуваються до кандидатів на службу й навчання у

вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ України [4]. На необхідність наукового підходу до системи профорієнтації населення, проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень у цій сфері звертає увагу й Уряд України [5].

Перед тим, як планувати та спрямовувати інформаційно-агітаційну роботу, слід детально вивчити, що ж насправді приваблює молодь у професії правоохоронця, чого очікують абітурієнти від майбутнього, що викликає у них бажання вступити до відомчого вищого навчального закладу. Необхідно також дослідити наслідки професійних мотивацій для подальшого навчання в такому вищому навчальному закладі й визначити ті з них, які найбільш сприяють оволодінню обраною професією. Слід не лише залучати абітурієнтів, а вже на етапі формування у школярів професійних орієнтацій прагнути відібрати й залучити до вступу саме тих юнаків і дівчат, чий погляд і очікування сприятимуть оволодінню професією, тих, хто зможе стати фаховим правоохоронцем [6].

Представники міськрайорганів міліції у бесідах з кандидатами повинні знайомити їх із професіями та спеціальностями системи Міністерства внутрішніх справ України, умовами служби в міліції, правами й обов'язками працівників, розкриваючи перед ними перспективи на майбутнє, не приховуючи труднощів, що можуть виникнути в подальшому. Надзвичайно важливо довести до кандидата інформацію про обмеження, що обов'язково супроводжують службу в міліції. Необхідно створювати адекватне уявлення про професію правоохоронця. Таке уявлення має орієнтувати абітурієнтів на високе почуття відповідальності, виховання вольових якостей, на обов'язкове постійне самовдосконалення, саморозвиток для виконання професійних обов'язків – захисту закону та зниження рівня злочинності.

Підготовчий етап слід розпочинати зі створення та розвитку спеціалізованих закладів освіти першого рівня: ліцеї, гімназії та класи загальноосвітніх шкіл з юридичним спрямуванням і посиленою фізичною підготовкою. Важливо здійснювати відбір учнів до таких навчальних закладів з подальшою їх професійною орієнтацією, а саме: формуванням почуття справедливості, поваги до людей, закону, непримирності до будь-яких протиправних виявів. Разом з вирішенням цих проблем учням необхідно прищеплювати етику поведінки, службового та військового етикету. Залежно від ступеня засвоєння запропонованих програм навчання, реагування на певні обмеження, які неодмінно супроводжують службову діяльність правоохоронця, та уміння виконувати поставлені завдання і має прийматися рішення щодо рекомендації випускника до навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України. Це фактично стане першим своєрідним "фільтром", що дозволить уникнути направлення на навчання осіб, які мають глибокі нахили та звички чи негативні установки.

Як свідчить аналіз, однією з причин відтоку кадрів після закінчення навчального закладу є відсутність сформованого світогляду,

уявлення про специфіку служби в міліції, через те, що вибір за абітурієнта робили його батьки. Для уникнення цього необхідно докладати зусиль, щоб на службу до органів внутрішніх справ приходили зрілі люди. Слід надавати перевагу дітям працівників органів внутрішніх справ, випускникам, які закінчили школи та отримали атестати з відзнаками, тим, хто пройшов строкову службу у Збройних Силах, внутрішніх військах Міністерства внутрішніх справ України [7].

При створенні інформаційних і рекламних відеоматеріалів необхідно уникати зайвого романтизму. Відеоматеріали мають бути спрямовані на конкретний сегмент випускників (на тих, хто відчуває самотність від служіння людям, суспільству) та ґрунтуватися на цінностях, культурних кодах, значимих для цієї аудиторії: цінність самовдосконалення, відповідальність, героїзм, сила волі, витривалість, відданість закону, захист людей.

Необхідно надавати перевагу співпраці зі школами. Важливо віднайти форми заохочення вчителів, здійснювати відбір найбільш придатних для професії правоохоронця випускників та рекомендувати їм вступати до відомчих вищих навчальних закладів. Слід розробити форми висловлення вдячності керівництву тих шкіл і вчителям, чий випускник успішно навчається у вищих навчальних закладах.

Важливо звернути увагу на залучення до профорієнтаційної роботи курсантів. Одним із завдань під час перебування їх у канікулярних відпустках має бути проведення профорієнтаційної роботи серед учнів своєї школи, тому слід обов'язково зорієнтувати їх на правильне надання рекламної інформації про навчальний заклад. Це має акцентувати увагу на сприятливих професійних мотиваціях, а не приваблювати випускників уявленням про професію як тільки про захоплюючу гру зі зброєю.

Корисною буде розроблення методичних рекомендацій кадровим службам територіальних органів щодо того, кого з випускників та яким чином залучати до вступу до відомчих навчальних закладів.

Психологам при співбесіді з молодими людьми, які бажають оволодіти професією правоохоронця, слід приділяти особливу увагу дітям працівників міліції для виявлення несприятливих професійних мотивацій та примусу з боку батьків. Треба також звертати увагу на наявність в абітурієнтів надмірного прагнення до гострих вражень і ризику, виявів інфантильного потягу до зброї, бажання влади, соціального домінування і свободи від моральних норм. Ми поділяємо думку начальника Департаменту освіти і науки МВС України В.Я. Горбачевського, що в контексті вступної кампанії 2008 року кадрові служби та освітяни повинні акцентувати увагу на таких напрямках, як забезпечення інформування абітурієнтів щодо нових умов прийому й адаптації законодавства до цих умов [3]. Тіснішою має бути співпраця і з Українським центром оцінювання якості освіти: за необхідності, Міністерство внутрішніх справ України повинно рекомендувати для участі в

цій процедурі кваліфікований науково-педагогічний склад, вирішувати інші питання щодо взаємодії.

Робота з відбору кадрів повинна мати обов'язковий перспективний характер [8, с. 21–22]. Тому дуже важлива взаємна відповідальність комплектуючих органів та вищих навчальних закладів за підготовку фахівців. Комплектуючі органи мають цікавитися тим, чи підтвердилися виявлені якості своїх кандидатів під час навчання, а навчальні заклади, у свою чергу, – як проходить процес адаптації свого випускника в колективі практичного органу внутрішніх справ, чи відповідають сформовані у вищих навчальних закладах психологічні та професійні якості вимогам, що необхідні для успішного виконання ним службових обов'язків на практиці. Така взаємна інформація надасть можливість постійно працювати над удосконаленням методики вивчення кандидатів на службу й допоможе врахувати щонайменші деталі та особливості характеру молодого працівника для більш ефективного виховного впливу на нього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пащенко О. Ю. Підготовка молоді до вибору професії правоохоронця : [монографія] / Пащенко О. Ю. – Херсон : Олді-плюс, 2002. – 152 с.
2. Барко В. І. Професійний відбір кандидатів до органів внутрішніх справ (психологічний аспект) : [монографія] / Барко В. І. – К. : Ніка-Центр, 2002. – 296 с.
3. Вступна кампанія – 2008 // Іменем Закону. – 2008. – № 5.
4. Про затвердження єдиної системи профорієнтації населення до служби в органах та підрозділах внутрішніх справ України : Розпорядження МВС України від 19 лип. 2007 р. № 709. – К., 2007.
5. Про затвердження плану заходів, спрямованих на розвиток системи професійної орієнтації населення, на період до 2009 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 лип. 2007 р. № 576-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
6. Свеженцева Ю. Хто і для чого йде у міліціонери / Ю. Свеженцева, А. Мороз // Соціальна психологія : укр. наук. журн. – К., 2008. – № 1.
7. Риторика нужна // Еженедельник 2000. – 2004. – № 23.
8. Кутушев В. Г. Подбор кадров в органах внутренних дел : [учеб. пособие] / Кутушев В. Г. – Хабаровск : Хабаров. высш. шк. МВД СССР, 1988. – 60 с.